

Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om harmoniserade regler för skälig åtkomst till och användning av data (dataakten)

(COM(2022) 68 final – 2022/0047 (COD))

(2022/C 365/04)

Föredragande: **Marinel Dănuț MUREȘAN**Medföredragande: **Maurizio MENSI**

Remiss	Europaparlamentet, 23.3.2022 Rådet, 29.3.2022
Rättslig grund	Artikel 114 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt
Ansvarig sektion	Inre marknaden, produktion och konsumtion
Antagande av sektionen	1.6.2022
Antagande vid plenarsessionen	15.6.2022
Plenarsession nr	570
Resultat av omröstningen (för/emot/nedlagda röster)	184/0/2

1. Slutsatser och rekommendationer

1.1 Europeiska ekonomiska och sociala kommittén (EESK) välkomnar dataaktsförordningen och betonar behovet av att genomföra den utan att diskriminera personer som har svårt att få tillgång till internet eller data.

1.2 EESK anser att skyddet av personuppgifter, den digitala identiteten och privatlivet bör betraktas som grundläggande dataförvaltningsaspekter, som är direkt kopplade till frågan om respekt för människans värdighet och de grundläggande rättigheterna. Därför behövs spårbarhet, interoperabilitet och multimodalitet för de olika verksamheterna i leveranskedjorna för att säkerställa tydlig synergi med indikatorerna i den gröna given och målen för hållbar utveckling.

1.3 EESK anser att det är viktigt att garantera respekten för säkerhetsstandarder och etiska standarder, flera olika slags och tillräckliga villkor för datafunktionalitet, cybersäkerhetsförfaranden och korrekt lagring av data på EU:s territorium, utifrån premissen att enskilda personer bör kunna kontrollera de data som de genererar i enlighet med målen om strategiskt och tekniskt oberoende. Eftersom administrationen av denna enorma mängd data kommer att bli ytterst energikrävande rekommenderar vi att en begäran ska inkluderas i akten om att enheter som ansvarar för datalagring huvudsakligen ska använda sig av energi från förnybara resurser.

1.4 EESK anser att det är relevant och viktigt att säkerställa rättvis konkurrens och en rättvis fördelning av kostnader och mervärde längs med leveranskedjan för data, som inbegriper alla aktörer.

1.5 EESK påpekar att skyddet av medborgarnas rättigheter är grundläggande för EU:s sociala system och att ekonomisk konkurrenskraft måste garanteras genom en hög nivå av integritet och säkerhet, respekt för säkerhetsstandarder och etiska standarder, flera olika och tillräckliga villkor för datafunktionalitet, cybersäkerhetsförfaranden och korrekt lagring av data i EU:s dataområden och på certifierade platser.

1.6 EESK föreslår att tillämpningsområdet för den föreslagna förordningen ska utvidgas till att omfatta alla fysiska produkter som erhåller, genererar eller samlar in data om sin prestanda, användning eller miljö och som kan kommunicera dessa data via en allmänt tillgänglig elektronisk kommunikationstjänst.

1.7 EESK anser att användare och mottagare av data bör ha obehindrad åtkomst till data som är avgörande för att uppkopplade produkter och relaterade tjänster ska kunna fungera, repareras eller underhållas. Detta skulle omfatta samtliga rådata och metadata, men även andra relevanta set av behandlade, detaljerade eller aggregerade data.

2. Bakgrund

2.1 Kommissionen föreslår att dataakten ska inrättas. Denna har som syfte att säkerställa en rättvis fördelning av det värde som erhålls från data och en bättre och effektivare användning av och åtkomst till data. Reglering av åtkomsten till och användningen av data är en grundläggande förutsättning för att vi ska kunna ta vara på alla möjligheter som finns i den digitala tidsålder vi lever i. Dessutom anges det i förslaget hur relevanta rättigheter för närvarande tillämpas, och det ökar åtkomsten till dataanvändning för konsumenter och företag och säkerställer tillgängligheten till data för offentliga institutioner när så krävs. Dataakten syftar till att frigöra värdet hos de data som genereras av uppkopplade föremål i Europa genom att undanröja hinder för åtkomsten till data för både privata och offentliga organ, samtidigt som den bibehåller incitamenten att investera i datagenerering genom att säkerställa en balanserad kontroll över data för dem som har skapat dem.

2.2 Förslaget är den sista övergripande byggstenen i kommissionens datastrategi och integrerar EU:s samlade digitala regelverk, däribland den allmänna dataskyddsförordningen, direktivet om vidareutnyttjande av information från den offentliga sektorn, förordningen om det fria flödet av uppgifter och de pågående förhandlingarna om rättsakten om artificiell intelligens, förordningen om integritet och elektronisk kommunikation och rättsakten om digitala tjänster. Slutligen är syftet att skapa en rättvisare fördelning av värdet genom att ta itu med situationer där data uteslutande används av ett fåtal aktörer. EESK rekommenderar en tydligare definition av såväl användare som datakategorier, liksom att användarnas rättigheter säkerställs.

2.3 Syftet med förslaget är att säkerställa rättvisa i den digitala miljön genom att göra det möjligt för konsumenter och företag att ha större kontroll över sina data, klargöra vem som kan få åtkomst till dem och på vilka villkor, stimulera en konkurrenskraftig datamarknad genom att "frigöra en rikedom av industridata", skapa möjligheter till datadriven innovation och göra data mer tillgängliga för alla.

2.4 Förslagets mål inbegriper att underlätta tydliga och effektiva synergier mellan molntjänster och edgetjänster, införa skyddsåtgärder mot olaglig överföring av data utan föregående meddelande av molntjänstleverantören och utarbeta interoperabilitetsstandarder för data som ska återanvändas mellan olika sektorer. Ett annat huvudsakligt mål är att öka databasernas mervärde, som genereras genom data och databehandling, samt att motivera de olika aktörerna att bidra till dataekonomins utveckling.

2.5 Förslaget kommer att få omfattande konsekvenser för såväl medborgare som företag och offentliga myndigheter, inom och utanför EU, och skulle i grunden kunna förändra EU:s regelverk för data. Syftet med dataakten är att öka öppenheten och rättssäkerheten kring utbytet av data som genereras genom användning av vissa produkter eller tjänster samt en operationalisering av reglerna för att säkerställa rättvisa avtal om utbyte av data. Den skapar en förutsägbar och lämplig ram för utbyte av data mellan företag och konsumenter och företag emellan och fastställer de rättsliga skyldigheterna för datainnehavare när det gäller att göra data tillgängliga. Den reglerar de oskäligen villkoren i samband med åtkomst till och användning av data mellan aktörer på marknaden.

2.6 Dataakten tar ett konsekvent grepp om skyddsåtgärder för icke-personuppgifter i internationella sammanhang liksom interoperabilitetsfrågor, samtidigt som den minskar olika hinder för användningen och återanvändningen av data.

3. Allmänna kommentarer

3.1 EESK välkomnar och stöder dataakten eftersom det där klargörs vem som kan skapa värde från sådana data och på vilka villkor. Det säkerställs en rättvis fördelning av värdet av data mellan aktörerna i dataekonomin och i deras avtal, samtidigt som berättigade intressen hos företag och enskilda personer som investerar i dataprodukter och datatjänster respekteras. Slutligen ger de nya reglerna konsumenter och företag möjlighet att påverka vad som får göras med de data som genereras av deras uppkopplade produkter. Under de senaste åren har den datadrivna tekniken utvecklats snabbt. Den används inom många ekonomiska sektorer och säkerställer och organiserar därför en anpassad och lämplig åtkomst till data. Vid sidan av det mervärde som skapas av databaser är dataaktsförordningen viktig för att säkerställa en innovativ och etisk ekonomisk tillväxt som kan skapa möjligheter för alla.

3.2 I nuläget saknar många små och medelstora företag åtkomst till data som de har bidragit till att generera när de använder utrustning som är uppkopplad till sakernas internet eller relaterade tjänster som de äger, hyr eller leasar. Dessutom kan innovativa små och medelstora företag och uppstarts företag inte skapa mervärde i form av nya produkter och kompletterande tjänster för användarna av sakernas internet eftersom de inte har möjlighet att få åtkomst till de data som dessa enheter genererar. Detta undergräver den digitala inre marknadens funktion.

3.3 Lagstiftningsförslaget syftar till att maximera värdet av data i ekonomin genom att säkerställa att en större grupp av berörda aktörer får kontroll över sina data och att fler data finns tillgängliga för användning. I samband med detta överväger kommissionen olika innovativa verktyg för att omlokalisera databehandlingstjänster på europeisk nivå och på ett genomgripande sätt omvandla befintliga maktstrukturer som gynnar stora etablerade dataaktörer på bekostnad av mindre europeiska aktörer. Syftet med förslaget är att vända den senaste tidens marknadstrender som har lett till en konsolidering av "internetekonomin" och skapat datamonopol inom olika sektorer, såsom hälso- och sjukvården och fordonsindustrin. Denna kontinuerliga ökning av data måste uppmärksammas och de utbredda orättvisa villkoren för användningen av data måste regleras.

3.4 Genom förslaget förbättras villkoren för hur företag och konsumenterna kan använda moln- och edgetjänster i EU, då de gör det lättare att flytta data och applikationer från en leverantör till en annan utan att det medför några kostnader.

3.5 EESK anser att mer måste göras för att konsolidera dataekonomin och dataförvaltningen. I synnerhet finns det ett stort behov av mer och stödande datakompetens för att konsolidera och utveckla dataekonomin så att människor och företag blir medvetna om och motiverade att erbjuda och ge åtkomst till sina data i enlighet med relevanta rättsliga bestämmelser. Detta är grunden för ett hållbart datasamhälle, där de grundläggande rättigheterna, arbetstagarnas rättigheter, demokratiska regler och öppna och inkluderande rättigheter respekteras.

3.6 EESK välkomnar bestämmelsen om små och medelstora företag, som nu skyddas mot oskäliga avtalsvillkor tack vare förteckningen över ensidigt ålagda avtalsklausuler som kommer att anses eller antas vara oskäliga. Klausuler som inte klarar denna "skälighetsprövning" kommer inte att vara bindande för små och medelstora företag. I detta avseende kommer kommissionen att sammanställa och rekommendera icke-bindande standardavtalsvillkor som hjälper små och medelstora företag att förhandla fram rättvisare och balanserade avtal för utbyte av data med företag som har en betydligt starkare förhandlingsposition. EU och medlemsstaterna bör ägna större uppmärksamhet åt att öka kapaciteten hos de europeiska företagen – särskilt små och medelstora företag och uppstarts företag – när det gäller att delta i och bidra till dataekonomin i Europa och resten av världen. Detta kräver mer investeringar i utbildning, fortbildning, forskning och utveckling och gemensamma dataområden som stöder ett databaserat värdeskapande. Det är mycket viktigt att se till att små och medelstora företag har möjlighet att använda sig av skälighetsprövningen och skydda sig mot oskäliga avtalsmetoder. De standardavtalsvillkor som tillhandahålls av kommissionen är ett nödvändigt verktyg i detta sammanhang, men de måste kompletteras med andra former av stöd från de behöriga nationella myndigheterna.

3.7 EESK anser att det behövs en mer sektorsspecifik strategi när det gäller processen för mervärde, användning och återanvändning av data för att uppnå bättre synergi med indikatorerna i den gröna given och målen för hållbar utveckling. Sektorer som släpar efter när det gäller att integrera digital teknik bör stimuleras och stödjas. En öppen och effektiv tillämpning av förordningen är viktig för spårbarheten, interoperabiliteten och multimodaliteten hos de olika verksamheterna i leveranskedjorna, till exempel inom transportsektorn. I detta avseende vore det lämpligt att anta särskilda riktlinjer för att underlätta en enhetlig tolkning av förordningen i medlemsstaterna.

3.8 EESK stöder de offentliga institutionernas rätt att få åtkomst till data i nödsituationer, när detta är lagstadgat. Denna rättighet bör dock övervakas noggrant för att förhindra missbruk eller att de demokratiska värdena och rättsstatsprincipen äventyras. Ökad resiliens och säkerställande av rättvis konkurrens, samtidigt som de mänskliga rättigheterna respekteras, är faktorer som ska beaktas i nödsituationer. I allmänhet har offentliga myndigheter rätt att få åtkomst till data när det är nödvändigt för att skydda allmänintresset, på ett proportionellt sätt som minimerar bördan för enskilda eller juridiska personer. Det vore lämpligt att stödja inrättandet av oberoende betrodda organ som skulle ha till uppgift att främja frivilligt eller obligatoriskt utbyte av data mellan företag och myndigheter ur teknisk, avtalsmässig, operativ och ekonomisk synvinkel. Dessa organisationer skulle också kunna fungera som tvistlösningsorgan.

3.9 EESK anser att det i förslaget till dataakt bör tas hänsyn till hur arbetsmarknaden påverkas. Det måste beaktas att nya färdigheter och kompetenser saknas, särskilt när det gäller anställda vid mikro företag samt små och medelstora företag. Att förbättra arbetsvillkoren samt säkerställa stabilitet i arbetet och förutsägbara karriärer är viktiga inslag som kan garantera en konsolidering av dataekonomin i framtiden och som man ständigt bör ta hänsyn till.

3.10 EESK välkomnar det huvudsakliga syftet med detta förslag, dvs. att säkerställa åtkomst till dataekonomin och datamarknaden utan diskriminering samt att erbjuda åtkomstmöjligheter för alla företag och personer, oavsett region. Därför bör man ta vederbörlig hänsyn till att garantera höghastighetsbredband och höghastighetsnät i EU, och till att bygga upp multiregionala internetinfrastrukturer för insamling, användning och återanvändning av data.

3.11 EESK anser att den omstörtande tillväxten och ökningen av digitala risker, samt de offentliga och privata infrastrukturerna som använder sig av digital teknik, är viktiga incitament för att intensifiera kontrollen av att dataakten, särskilt hanteringen av data, genomförs korrekt.

3.12 EESK anser att skyddet av personuppgifter, tillsammans med skyddet av den digitala identiteten och av privatlivet, utgör väsentliga dataförvaltningsaspekter, som är direkt kopplade till frågan om respekt för människans värdighet och de grundläggande rättigheterna. Därför är det viktigt att erkänna och garantera äganderätten till personuppgifter för att ge EU-medborgarna möjlighet att kontrollera hur deras uppgifter används.⁽¹⁾ Onlineverksamhet bör endast övervakas när användarna har kännedom om och uttryckligen har samtyckt till att dessa data får användas vidare, i enlighet med relevanta rättsliga bestämmelser.

4. Särskilda kommentarer

4.1 EESK välkomnar förslaget, i linje med den digitala ekonomins behov, om att undanröja hindren för en välfungerande inre marknad för data och att främja ett rättvist utbyte genom att fastställa en harmoniserad ram. I detta avseende är det nödvändigt att följa EU:s säkerhets- och cybersäkerhetsregler i enlighet med målen om EU:s strategiska och tekniska oberoende.

4.2 Missgynnade grupper och regioner som är isolerade och har dålig tillgång till internet bör också ges stöd och bistånd ur ekonomisk synpunkt för att kunna dra nytta av dataekonomins möjligheter.

4.3 EESK betonar att det är viktigt att medlemsstaterna fortsätter att förbättra insatserna för att hjälpa företag, särskilt små och medelstora företag, att skapa, konsolidera och använda datainfrastrukturer, sina anställdas kompetens och sakkunskap, med hjälp av EU:s strukturfonder och NextGenerationEU. Utbildningen i hur små och medelstora företag kan digitalisera sin verksamhet bör förbättras. I detta sammanhang kan medlemsstaterna också erbjuda subventioner och skatteincitament.

4.4 Dataekonomin kan medföra arbetstillfällen av god kvalitet, särskilt för ungdomar, utsatta grupper eller unga som varken arbetar eller studerar, och även förbättra arbetsvillkoren. Denna process kommer att bidra till att minska den digitala ojämlikheten och förbättra dataekonomins konkurrenskraft på EU-nivå.

4.5 EESK anser att det är avgörande att säkerställa rättvis konkurrens på den europeiska marknaden mellan olika aktörer och åtkomsten till data. I synnerhet är en rättvis fördelning av kostnader och mervärde längs med dataleveranskedjan, som inbegriper alla aktörer, relevant och viktig. Stora företag, särskilt molntjänstföretag med en betydande koncentration av marknadsinflytande, bör kontrolleras så att man får bukt med olika slags missbruk.

4.6 EESK anser att det är avgörande att man investerar i de behöriga offentliga myndigheternas ledningskapacitet och operativa kapacitet för att säkerställa ett korrekt genomförande av dataakten. Lämpliga ekonomiska resurser bör anslås till behöriga myndigheter för att garantera en tillräcklig nivå av mänskliga, tekniska och ekonomiska resurser.

4.7 EESK noterar betydelsen av en modell med kooperativ för att fastställa hantering och utbyte av data som ett sätt att stödja mikroföretag, små och medelstora företag, egenföretagare och fria yrkesutövare⁽²⁾.

4.8 EESK påpekar att det är viktigt att skydda medborgarnas rättigheter fullt ut när man säkerställer EU:s ekonomiska konkurrenskraft. Det skulle i synnerhet vara viktigt att garantera en hög nivå av integritet och säkerhet, respekt för säkerhetsstandarder och etiska standarder, flera olika och tillräckliga villkor för datafunktionalitet, cybersäkerhetsförfaranden och korrekt lagring av data på EU:s territorium (och som ägs av EU) i dataområden och på certifierade platser.

⁽¹⁾ Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om dataförvaltning (dataförvaltningsakten) [COM(2020) 767 final] (EUT C 286, 16.7.2021, s. 38).

⁽²⁾ Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om dataförvaltning (dataförvaltningsakten) [COM(2020) 767 final] (EUT C 286, 16.7.2021, s. 38).

4.9 EESK föreslår att en utvidgning av förordningens tillämpningsområde bör undersökas, så att denna kan omfatta alla fysiska produkter som erhåller, genererar eller samlar in data om sin prestanda, användning eller miljö och som kan kommunicera dessa data via en allmänt tillgänglig elektronisk kommunikationstjänst. Vid sidan av ett brett spektrum av utrustning för sakernas internet bör denna definition även omfatta persondatorer, surfplattor, smarttelefoner och andra liknande uppkopplade enheter.

4.10 EESK anser att användare och mottagare av data, samtidigt som immateriella rättigheter och/eller affärshemligheter respekteras, bör ha obehindrad åtkomst till alla data som är avgörande för att uppkopplade produkter och relaterade tjänster ska kunna fungera, repareras eller underhållas.

Bryssel den 15 juni 2022.

Christa SCHWENG
*Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs
ordförande*
